

1. EL COMPLEX FENÒMEN DEL MALTRACTAMENT INFANTIL A LA FAMÍLIA.

Per tal de poder emmarcar el tema del protocol i partir tots de la mateixa base de coneixement, proposem una sèrie de definicions del que diferents professionals experts en la matèria entenen per **maltractament infantil**:

"Un/a menor és maltractat quan és objecte de violència física, psíquica i/o sexual. També si pateix de manca d'atencions per part de les persones o de les institucions de les quals depèn per al seu desenvolupament."

(Societat Catalana de Pediatria).

"Un infant és maltractat quan el comportament de les persones de les quals depèn (per acció i/o omissió) posen en perill la seva salut física o psíquica. "

(Manual de protección infantil. J. De Paúl Ochotorena).

"Tota acció o omissió comesa per individus, institucions o per la societat en general i tota situació provocada per aquests que privi als nens/nenes d'atencions, dels seus drets i llibertats, impeding el seu ple desenvolupament, constitueixen per definició, un acte o una situació que entra a la categoria del que nosaltres anomenem maltractes o negligència. "

(El dolor invisible de la infància. Jorge Barudy).

A partir d'aquestes definicions podem valorar que en aquestes situacions influeixen tota una sèrie de paràmetres que permeten elaborar el diagnòstic i/o pronòstic, així com el pla d'intervenció. Caldrà tenir present:

- **Temporalitat**: freqüència i duració del maltractament.
- **La gravetat de la situació**: intensitat
- **La situació de desprotecció** de l'Infant /capacitat per demanar ajut.
- **Intencionalitat** del maltractador.
- **Parentiu** amb l'adult maltractador.
- Els **factores protectors** de la família envers l'infant maltractat i **fontes de suport** externes del menor.
- El **context sociocultural**
- **Resposta dels pares o guardadors** davant la situació

Protecció dels infants i dels adolescents: actuació encaminada a la protecció de l'interès superior del menor. S'ha de caracteritzar per tres principis fonamentals:

- **Coordinació:** actuació unificada de les institucions que intervenen en el Protocol.
- **Agilitat:** intervenció immediata en el moment en què es detecta la situació de maltractament o abús i actuació tendint a evitar la dilatació dels procediments.
- **Mínima intervenció:** evitar que l'infant hagi de ser sotmès a actuacions repetitives respectant la preeminència del procediment judicial, amb garantia dels principis de contradicció i immediatesa de les proves. La intervenció s'ha de realitzar només quan es consideri necessari i haurà de ser des del nivell més proper i normalitzador possible.

Població diana:

1. Menors de 18 anys,
2. Empadronats o residents de forma estable o eventual en el Territori del Maresme
3. Quan els pares, mares i/o les persones que en tenen atribuïda la tutela o la guarda, no atenguin les necessitats bàsiques del menor per al seu desenvolupament integral.
4. Eventualitat

DESPROTECCIÓ INFANTIL

El maltractament infantil és una de les formes de desprotecció infantil, però no és l'única, donat que aquest concepte és més ampli.

Entenem que un infant està en **risc de desprotecció** quan en el seu entorn familiar i social hi ha una situació de crisi que pot afectar negativament, o bé limitar de manera significativa la capacitat dels pares/responsables legals a l'hora de proporcionar-li la cura i atenció necessàries, i a llarg termini, ocasionar-li situacions de desprotecció infantil.

Aquest Protocol diferencia 2 formes de desprotecció infantil, tal i com ho fa també l'*esborrany de la Llei d'Infància de Catalunya*, i el *document de bases del servei dels EAIA*:

- Situacions de desemparament
- Situacions de risc (*risc social, factors de desprotecció, risc de desemparament*)

SITUACIONS DE DESEMPARAMENT:

En l'article 87 de l'*esborrany de la Llei d'Infància de Catalunya* es considera desemparament:

1. Es consideren desemparats les persones infants o adolescents que es troben en una situació de fet en la qual els manca els elements bàsics pel desenvolupament integral de la seva personalitat, sempre que per a la seva protecció efectiva calgui aplicar una mesura que impliqui la separació de la persona menor del seu nucli familiar.
2. Constitueixen situacions de desemparament:
 - a) L'exercici inadequat de les funcions de guarda amb greu perill per a la persona menor.

- b) L'abandonament.
- c) Els maltractaments físics o psíquics, els abusos sexuals, l'explotació o altres de naturalesa per part de les persones a les quals els correspon la guarda o els realitzats amb el seu coneixement i tolerància.
- d) L'alteració psíquica o la drogodependència dels progenitors, titulars de la tutela o de la guarda, que repercuteixi greument en el desenvolupament de la persona infant o adolescent.
- e) El subministrament a la persona infant o adolescent de drogues, estupefaents o qualsevol altre substància psicotròpica o tòxica per part de les persones a les quals els correspon la guarda o el subministrament per altres persones amb el seu coneixement i tolerància.
- f) La inducció a la mendicitat, delinqüència o a la prostitució per part de les persones encarregades de la guarda o l'exercici amb el seu consentiment o tolerància.
- g) La desatenció física, psíquica o emocional greu o cronificada.
- h) La violència de masclista o l'existència de circumstàncies en l'entorn socio-familiar del menor, quan perjudiquin greument el desenvolupament de la persona infant o adolescent.
- i) L'obstaculització pels pares, titulars de la tutela o de la guarda de les actuacions d'esbrinament o comprovació, o la seva falta de col·laboració, quan aquest comportament posi en perill la seguretat de la persona infant o adolescent, així com la negativa a participar en l'execució de les mesures adoptades en situacions de risc quan això comporti la seva persistència, cronificació o agreujament.
- j) Les situacions de risc que pel seu nombre, la seva evolució, persistència o agreujament, determinin la privació a l'infant o adolescent dels elements bàsics pel desenvolupament integral de la seva personalitat.

Qualsevol altra situació de desatenció o negligència que atempti contra la integritat física o psíquica de l'infant o adolescent o l'existència objectiva d'altres factors que impossibilitin el seu desenvolupament integral."

SITUACIONS DE RISC:

" (...) ¹ Els serveis socials bàsics, com a primer nivell del sistema públic de serveis socials i garantia de més proximitat als usuaris, són els serveis destinats a donar respostes a les persones en vulnerabilitat o risc social en l'àmbit propi de la convivència i la relació.

Definirem com situacions de **RISC SOCIAL** per als infants, i pròpies d'ésser ateses pels serveis comunitaris, aquelles en que hi ha:

- a) Informació que un/a noi/a està rebent o pot rebre un tracte no adequat per part dels seus pares o responsables legals.

¹ Document de referència per a la planificació i el desenvolupament dels serveis dels EAIA.

- b) Informació que un/a noi/a està rebent o pot rebre agressions o tracte no adequat per part d'altres persones i els seus pares no son capaços o tenen series dificultats per a protegir-lo.
- c) Informació d'un/a noi/a amb problemes significatius d'adaptació personal, familiar i/o social.
- d) Absentisme escolar freqüent o generalitzat.

En l'àmbit jurídic l'esborrany de la Llei d'infància de Catalunya defineix com a **situacions de risc**:

- La manca d'atenció física o psíquica de l'infant o adolescent per part dels seus progenitors, tutors o guardadors, que suposi un perjudici lleu per a la seva salut física o emocional.
- La dificultat greu per dispensar adequadament atenció física i psíquica a l'infant o adolescent per part dels progenitors, tutors o guardadors.
- La utilització del càstig físic o emocional sobre l'infant o adolescent que, sense constituir un episodi sever o patró crònic de violència, perjudiqui el seu desenvolupament.
- Les mancances de tot tipus que, no podent ser adequadament compensades en l'àmbit familiar, ni impulsades des d'aquest pel seu tractament mitjançant els serveis i recursos normalitzats, puguin produir la marginació, inadaptació o el desemparament de l'infant o adolescent.
- L'absentisme escolar i la manca d'escolarització sense justificació
- El conflicte obert i crònic entre els progenitors, separats o no, quan anteposen les seves necessitats a les de l'infant o adolescent.
- Qualsevol altra circumstància que, de persistir, pogués evolucionar i derivar en el desemparament de l'infant o adolescent.

Arran de les intervencions efectuades pels serveis comunitaris, es podria concloure que en les famílies dels respectius menors s'aprecien, a més de les situacions de risc social, la presència d'un o varis dels següents **FACTORS DE DESPROTECCIÓ**:

- Pares i mares que acaben de tenir un nou fill, amb d'altres fills objecte de protecció en el passat.
- Joves, objecte de protecció quan eren menors, que presenten dificultat o limitacions en el compliment del seu rol parental.
- Figures parentals amb problemes greus de salut mental, símptomes de malestar emocional, o immaduresa.
- Pares i mares amb capacitat intel·lectual limitada.
- Pares i mares que abusen de l'alcohol, drogues o fàrmacs o es sospita que puguin fer-ho.
- Pares i mares joves sense recolzament familiar i/o social.
- Pares i mares amb serioses dificultats per a supervisar i/o posar límits als seus fills.

- Famílies amb violència domèstica.
- Famílies on els adults estan implicats en activitats marginals (prostitució,..) o il·legals.
- Pares i mares amb actituds violentes.

Són situacions on el desemparament no s'ha produït i on els objectius de les intervencions dels serveis bàsics es centren en eliminar o reduir l'impacte dels factors de risc esmentats i potenciar els factors protectors del nucli de convivència i del seu entorn.

Ara bé, si, malgrat les actuacions anteriors, la presència d'aquests factors precipita en els/les nois/es afectats/des, que les seves necessitats bàsiques estiguin desateses i/o bé que siguin objecte d'agressions o de negligència, no ens trobarem ja en una situació de risc social sinó de desprotecció, pròpia de la intervenció dels serveis socials especialitzats.

Quan aleshores, com és el cas, diversos professionals o unitats intervenen sobre un mateix nucli, la Llei de Serveis socials estableix que cada persona usuària ha de tenir assignat un professional de referència i que habitualment ha de ser un treballador social dels serveis bàsics. Entre d'altres funcions aquest haurà de vetllar per la globalitat de les intervencions i per la coordinació entre els equips de serveis socials i amb les altres xarxes de benestar.

Definirem com situacions de **RISC de DESEMPARAMENT** per als infants, i pròpies d'ésser ateses pels serveis socials especialitzats, aquelles en que hi ha:

- Informació de que les necessitats bàsiques del noi/a estan essent desateses (veure annex sobre necessitats bàsiques)
- Informació que els pares estan cometent agressions o essent negligents vers el noi/a. (veure annex sobre criteris de gravetat i risc...)”